

Pr. conf. dr. Radu Petre Mureșan

ISTORIA STILISMULUI ÎN ROMÂNIA (1924-2022)

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2023

CUPRINS

Prefață	7
Cuvânt înainte	15

I. Calendarul îndreptat în Biserica Ortodoxă Română.

Premise și evoluții

1. Calendarul iulian și cel gregorian	21
2. Problema calendarului în Biserica Ortodoxă Română	23
3. Conferința panortodoxă de la Constantinopol (1923)	26
4. Conferința de la Moscova (1948)	30

II. Stilismul în perioada interbelică

1. Apariția și dezvoltarea stilismului (1924-1933)	35
2. Evoluția stilismului în perioada 1934-1936	46
3. Stilismul în Basarabia	54
4. Stilismul – „problemă de siguranță națională” și reacția autorităților	62

III. Stilismul în perioada comunistă

1. Mișcarea stilistă în primii ani ai regimului comunist (1945-1954)	71
2. Galaction Cordun și organizarea stilismului (1955-1959)	83
3. Răspândirea stilismului în Transilvania și Muntenia	103
4. Stilismul și regimul comunist – aspecte ale unei relații controversate	114

ADDENDUM: Dialogul dintre Biserica Ortodoxă Română și grupările stiliste	135
---	------------

IV. Dezvoltarea stilismului după 1990

1. Grupări stiliste care activează în România	149
2. „Biserica Ortodoxă de Stil Vechi” (Mitropolia Slătioara)	155
3. „Biserica Ortodoxă de Stil Vechi” și Biserica Ortodoxă Română	162
4. Stilismul și derapajele fundamentaliste în Biserica Ortodoxă Română	168

ADDENDUM: Mărturisirea de credință a „Bisericii Ortodoxe de Stil Vechi” (fragmente) și un răspuns ortodox	175
--	------------

În loc de concluzii	185
Postfață	189
Bibliografie	235
Index	251
Anexe	255

PREFAȚĂ

În concluziile lucrării *Istoria stilismului în România (1924-2010)*, publicată în anul 2012 la Editura Agnos din Sibiu, îmi exprimam convingerea că această lucrare va deranja anumite sensibilități și va genera reacții și dezbateri atât în cercurile teologice ortodoxe, cât și în cadrul grupărilor stiliste. Reiau această temă după 10 ani, plecând de la observația că studiul nostru nu a generat nici pe departe reacțiile și dezbaterile interne la care mă așteptam. Din contră, într-un mod surprinzător pentru mine, ea a fost citată mai mult în străinătate decât în România, de istorici sau specialiști în studiul comparat al religiilor, care cunoșteau limba română. Astfel, Andreea Petruescu publica o recenzie în *Südost-Forschungen*¹ în care aprecia: „*Cartea lui Radu Petre Mureșan este o lucrare de pionierat (Pionierarbeit) pentru istoria stilismului. Monografia sa este o primă încercare care abordează această temă în mod științific și totodată prima care se sprijină pe material de arhivă*”. Petruescu considera că unul din meritele acestei cărți este „*încercarea de a reconstitui științific istoria stilismului, cu ajutorul materialului de arhivă*”, în timp ce printre

---

¹ Andreea Petruescu, „Radu Petre Mureșan, Stilismul în România (1924-2011)”, (Der Stilismus in Rumänien (1924-2011), Sibiu, Agnos, 2012, 238 S, *Südost-Forschungen* 73 (2014), pp. 628-630.

neajunsuri menționează faptul că autorul abordează multe aspecte și controverse, fără să reușească să le trateze în profunzime, că în alegerea izvoarelor lipsesc perspectivele multiple, deoarece în prim plan se află surse ale Bisericii Ortodoxe Române și că, în general, era nevoie de „o cercetare de arhivă mai extinsă și o distanțare obiectivă față de tema de cercetare”. Concluzia recenziei era că lucrarea noastră oferă o privire de ansamblu asupra istoriei stilismului și poate servi ca literatură de introducere în această temă.

Andreea Petrucescu era la acea vreme doctorandă a Universității din Viena, sub coordonarea Prof. Oliver Jens Schmitt, un reputat specialist în istoria sud-estului European (el însuși cunoscător al limbii române). Cercetarea doctorală a condus-o pe doctorandă la elaborarea unor studii și articole despre stilism, subiectul fiind aprofundat ulterior din aceeași perspectivă a istoriei sociale. În studiile domniei sale pe care le-am avut la dispoziție, se analizează cu acribie poziționarea actorilor locali față de fenomenul stilist, respectiv Biserica Ortodoxă și Jandarmeria, arătând că cele două instituții obișnuiau să se învinovățească reciproc în legătură cu situația creată. Din perspectiva Jandarmeriei, vinovați sunt preoții pentru că nu și-au asumat pregătirea reformei și au profitat de pe urma confuziei, acceptând solicitările de a săvârși slujbele atât pe stilul vechi, cât și pe cel nou, pe când, din perspectiva Bisericii, vinovate erau autoritățile statului care au reacționat târziu și inefficient. De asemenea, se analizează conținutul memoriului adresat de țărani regelui Carol II în 1935 și importanța lui ca primul document în care stiliștii se prezintă pe ei înșiși și prezintă programul

mișcării lor, oferind o perspectivă din interior asupra mișcării stiliste².

Ewa Maria Kocoj etnolog și antropolog polonez, profesor la Universitatea Jagielloniană, citează lucrarea noastră în *Pamięćstarychwieków. Symbolika czasu w rumuńskim kalendarzu prawosławnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 2013, (*Memoria vechilor epoci. Simbolistica timpului în calendarul ortodox român*), mai ales în primul capitol care se referă la calendarul liturgic ortodox, surse, structură și pătrunderea în teritoriile românești (p. 33-88). Nu în ultimul rând, aș dori să menționez cartea lui Roland Clark, publicată în 2020, *Sectarianism and Renewal in 1920s Romania*, care constituie o frescă a vieții religioase din România în perioada interbelică. Roland Clark, un bun cunoscător al limbii române, este profesor asociat la Universitatea din Liverpool, specialist în istoria Europei Centrale și de Est și istoria României în perioada interbelică. Premisa de la care pleacă Roland Clark este că tensiunile din Biserică sunt datorate procesului anevoios de unificare a Bisericii Ortodoxe

---

² Andreea Petruescu, „Mișcarea stilistă în Basarabia, 1935-1936. Cauze și soluții. Perspective locale”, *Caietele CNSAS*, IX, 1-2 (17-18), 2017, pp. 61-77; Andreea Petruescu, „Memoriul țăranilor stilști către Regele Carol al II-lea. Basarabia 1936”, *Revista istorică*, tom XXVI, 2016, nr. 5-6, pp. 573-591. Menționăm și alte lucrări ale doamnei Andreea Petruescu-Kaltenbrunner, „Die Bekämpfung der religiös Andersdenkenden. Die rumänischen Altkalendaristen aus Cucova-Putna”, 1934-1935, *Südost-Forschungen*, Band 77 (2018), pp. 216-235; „Modernization Struggles in Interwar Romania: Old Calendarists, Church and Government in Bessarabia in the 1930s”, *Slavonic and East European Review*, 99 (2021), 3, pp. 520-543; *Für den Glauben, gegen den Staat: Der Altkalendarismus in Rumänien (1924-1936)*, De Gruyter Oldenbourg, 2022.

Române într-un singur Patriarhat. În acest sens, stilismul a fost un fenomen profund ostil atât Bisericii Ortodoxe Române cât și statului modern³.

În ceea ce privește ecourile în mediile stiliste, menționăm articolul „Stilismul în România. Un ghimpe mereu de actualitate în coasta Patriarhiei”, apărut în 2012 revista *Catacombele Ortodoxiei* care se dorește o replică la aspectele prezentate în lucrarea noastră, apărută la Editura Agnos din Sibiu în 2012⁴. Articolul pleacă de la constatarea că este extrem de greu să găsim „pagini de istorie curată, care să spună adevărul nemijlocit” și că istoricul sau cercetătorul care le studiază devine părtinitor, fie în mod voit, fie în mod involuntar, consemnând interesele partidei pe care o simpatizează sau ale unei anumite ideologii. Pe de altă parte, articolul decredibilizează documentele de arhivă aflate în administrația autorităților laice (Poliție, Jandarmerie,

---

³ Roland Clark, *Sectarianism and Renewal in 1920s Romania. The Limits of Orthodoxy and Nation Building*, London, Bloomsbury Publishing, 2020 (mai ales capitoul Old Calendarism, pp. 80-85 în care arată că „atât Inochetismul cât și stilismul erau înrădăcinate în formele tradiționale de pietate ortodoxă rurală și căutau o modalitate de a sluji lui Dumnezeu mai profund decât credeau că este posibil în Biserica oficială (p. 77);

⁴ *Catacombele Ortodoxiei*, nr. 70/mai-iunie 2012, <https://www.catacombeortodoxiei.ro/index.php/133-arhiva-revistei/cuprins/82-pagini-de-istorie-cont-nr-01>. *Catacombele Ortodoxiei* este revista „Bisericii Ortodoxe de Stil Vechi din România”, tipărită de Mănăstirea Adormirea Maicii Domnului din București cu binecuvântarea P.S. Flavian Ilfoveanul. Conform precizărilor pe care le găsim pe respectivul site, revista s-a născut „din dorința de a vorbi credincioșilor români despre ecumenism și roadele apostaziei de la Ortodoxie”. Ea tratează, de asemenea, subiecte de actualitate precum clonarea, eutanasia, renașterea păgânismului în societatea contemporană. Primul număr al revistei a apărut în aprilie 1999.

Securitate etc), afirmând că, datorită relației strânse dintotdeauna dintre Biserică și Stat și a eforturilor de a acoperi „anumite acorduri secrete semnate de Biserică și activități concrete ale ierarhilor ortodocși”, unele din aceste documente au fost tănuite, alte au fost falsificate sau distruse, în timp ce altele au fost pur și simplu „născocite” și introduse în arhive pentru a-i incrimina pe cei incomozi⁵.

Următoarea reacție legată de lucrarea noastră apărea abia în 2017 în *Catacombele Ortodoxiei* într-un articol semnat de Partenie Filipescu și intitulat „Un răspuns pentru frații noștri mâhniți de acuzele care ne sunt aduse în diferite articole de pe internet”⁶. Autorul arată că în anul 2012, atunci când a intenționat să ia o poziție față de cartea preotului Radu Petre Mureșan, în timp ce se documenta, a renunțat pur și simplu la acel articol, enumerând trei cauze care l-au determinat să ia această decizie și anume: „manipularea grosolană a istoriei și specularea la maximum a faptului că epoca anilor ‘1920-40, dar și cea ulterioară, este foarte puțin cunoscută contemporanilor noștri”, insinuarea că stiliștii ar fi fost susținuți de comuniști, „defăimarea până la desființare a mitropolitului Galaction Cordun și a poziției sale față de schimbarea calendarului”.

Autorul se limitează să lanseze câteva întrebări retorice „pentru frații noștri, care doresc totuși un răspuns, o mângâiere când citesc astfel de calomnii la adresa înaintașilor noștri, sau

---

⁵ „Comuniștii, dar și partidele aflate la guvernarea României înainte de 1947 au introdus în arhivele statului nenumărate documente sau acuzații false, menite să-i distrugă sau să-i îngenuncheze pe adversari”.

⁶ Articol apărut în *Catacombele Ortodoxiei*, nr. 103/ianuarie-februarie 2017. <https://www.catacombeortodoxiei.ro/index.php/133-arhiva-revistei/cuprins/1771-editorial-nr-41>.

pentru cei mai slabi în credință care au nevoie de un cuvânt de întărire". Ni se pare importantă remarca finală și anume că „*acest nou val de ură pe internet împotriva noastră, a celor de stil vechi, se datorează urmărilor Sinodului din Creta, încercărilor unora de stil nou de a-și găsi refugiu în fața tăvălugului ecumenismului. Și, de teama să nu se cadă în ‘rătăcirea stilistă’, au pornit într-o misiune de apărare a credinței care mai există în BOR (!?)*”

În sfârșit, în anul 2018 apărea lucrarea doamnei Elena Zodieru, *Mitropolitul Galaction Cordun, apărător al dreptei credințe*, tipărită cu binecuvântarea IPS Vlasie, Mitropolit al Bisericii Ortodoxe de Stil Vechi din România, Editura PIM, Iași, 2018, o lucrare apologetică având ca surse documente de arhivă, mai ales arhiva fostei Securități. În introducerea lucrării sale, doamna Zodieru spunea: „*Această carte s-a născut din dorința de a-l prezenta pe mitropolitul Galaction Cordun așa cum a fost de fapt și nu cum a fost prezentat în alte scrieri în ultima vreme din dorința de a-l ponegri și de a-i murdări imaginea, doar pentru că a avut curajul să facă pasul spre adevărata ortodoxie în 1955*” (p. 7).

Interesul meu pentru studierea mișcării stiliste a plecat de la un eveniment neașteptat și dureros care a avut loc în istoria recentă a Bisericii Ortodoxe Române și anume faptul că în anul 2010 preotul Nichita Pașcan, duhovnicul Mănăstirii Brâncoveni din Oltenia, împreună cu 29 din cele 65 de viețuitoare (monahii), au părăsit mănăstirea și s-au afiliat la o grupare vechi-calendaristă din Grecia. De aceea, am încercat să arunc o privire în trecut, pentru a înțelege fenomenul în sine de la nașterea lui, în 1924, modul în care a traversat diverse epoci istorice, dar și impactul în societatea contemporană. Interesul nostru a fost cu atât mai mare cu

cât am constatat, cu uimire, că Părintele Nichita Pașcan și grupul de maici care l-au urmat nu s-a raliat Bisericii de Stil Vechi din România, nici vreunei alte grupări stiliste care activează pe teritoriul României, ci a preferat să se afilieze unei grupări de stil vechi din Grecia.

Dezvoltarea mișcării stiliste a fost jalonată de câteva momente – cheie, care i-au influențat considerabil specificul și evoluția ulterioară. În opinia noastră aceste momente de cotitură au fost serbarea Paștelui în anii 1926 și 1929, Legea Cultelor din 1948 și Consfătuirea Panortodoxă de la Moscova din același an, momente pe care le vom evoca în continuare, încercând să realizăm o mai bună articulare a acestora, fără să avem pretenția că am epuizat semnificațiile și importanța lor pentru evoluția ulterioară a stilismului.

Deoarece ediția din 2012 conține câteva inevitabile greșeli de tipar, am realizat o îndreptare a acestora. Bibliografia a fost și ea îmbogățită cu ultimele lucrări apărute pe această temă, dar și cu studii și articole mai vechi pe care nu le-am citat în lucrarea din 2012, fie pentru că nu le-am avut la dispoziție la acea vreme, fie pentru că nu am avut cunoștință de ele. În sfârșit, lucrarea cuprinde și un index de nume.

CUVÂNT ÎNAINTE

În anul 1924, punând în aplicare recomandările Conferinței Pan-ortodoxe de la Constantinopol (1923), Biserica Ortodoxă Română a adoptat calendarul îndreptat. Această hotărâre nu a fost precedată de o pregătire suficientă a clerului și a credincioșilor și de aceea a fost primită cu reticență, mai ales de o parte a mediului monahal. Cu timpul, problema calendarului a generat tensiuni care nu au fost gestionate întotdeauna corespunzător de autoritățile laice și ecleziastice și care a condus în final la o ruptură regretabilă din sânul Bisericii Ortodoxe Române.

Lucrarea de față își propune să trateze nașterea și dezvoltarea mișcării stiliste, precum și organizarea acesteia sub diferitele denumiri pe care le-a avut de-a lungul timpului (**Anexa 1**). Ea se bazează pe documentele păstrate la Arhivele Naționale, la Secretariatul de Stat pentru Culte, precum și la Arhivele Administrației Patriarhale. Punctual, am adăugat articole din presa și memorialistica vremii care să întregască viziunea despre subiectul abordat. Lucrarea se structurează cronologic în trei capitole care urmăresc evoluția stilismului în perioada interbelică, în cea comunistă și după evenimentele din 1989. Pentru o mai bună înțelegere a subiectului, lucrarea cuprinde un capitol introductiv despre

problema calendarului în Biserica Ortodoxă Română. De asemenea, capitolul al doilea și al treilea se încheie cu un **Addendum**, menit să întregască tematica prezentată și să constituie un punct de plecare pentru o cercetare ulterioară.

Pentru perioada interbelică, am valorificat cu precădere documentele Poliției și Jandarmeriei (Arhivele Naționale, fond *Ministerul de Interne. Inspectoratul General al Jandarmeriei*, respectiv fond *Ministerul de Interne, Direcția Generală a Poliției*), care în viziunea noastră, oferă o informație obiectivă și credibilă asupra evoluției mișcării stiliste în această perioadă. În ceea ce privește perioada comunistă, informațiile se bazează în general pe rapoartele împuterniciților de la Ministerul Cultelor. Așa cum se știe, „împuterniciții pentru culte din teritoriu” erau rezultatul dorinței lui Gheorghe Gheorghiu-Dej de formare a unui organ special în cadrul Ministerului Cultelor care să promoveze politica Partidului. Ei sunt menționați în Decretul nr. 178/1948 pentru organizarea Ministerului Cultelor care completa Legea Cultelor din 1948. Împuternicitul trebuia să fie familiar cu organizarea, structura, administrarea și ierarhia cultului pe care îl supraveghea, fiind obligat să participe la acțiunile acestuia pentru a putea trimite rapoarte credibile și documentate Ministerului Cultelor. Pentru perioada de după 1990, am valorificat anumite documente găsite în Arhiva Secretariatului de Stat pentru Culte, precum și informațiile pe care grupările stiliste le oferă în propriile publicații sau pe site-urile de informare și popularizare.

Mărturisesc că abordarea acestui subiect a fost o provocare pentru mine, din mai multe considerente. În momentul alcătuirii materialului bibliografic, am constatat că există

o literatură teologică abundentă despre problema calendarului, despre Pașcalie și data serbării Paștelui, despre diferența dintre calendarul îndreptat și cel gregorian, însă puține dintre studiile și articolele pe care le-am parcurs se refereau la stilism. În acest context, aș dori să evoc contribuția Diac. Prof. dr. Petre I. David⁷, lucrarea lui Nicolae Popescu, *Neînțelegerea îndreptării calendarului*, Europolis, Constanța 2002 (prefațată de Diac. Prof. dr. Petre I. David), precum și lucrarea Părintelui Ștefan Argatu, *Stiliștii în România. Istoric. Adevăr. Îndreptare*, Editura „Mila Creștină”, 2009, care se bazează pe câteva documente păstrate în Arhivele Mitropoliei Moldovei și Bucovinei (fond *Mănăstirea Cetățuia*).

Căutarea unor informații relevante în arhive a fost o muncă migăloasă, care s-a finalizat cu reunirea unui material documentar important. Parcurgerea acestui material nu a fost mai puțin provocatoare. Am constatat că există verigi lipsă în reconstituirea unui anumit eveniment sau a unei anumite biografii, sau că unele personaje care au jucat un rol important în evoluția stilismului sunt foarte bine reprezentate, în timp ce altele, la fel de importante pentru înțelegerea stilismului, sunt abia schițate.

Fără îndoială, cercetarea noastră nu are pretenția că epuizează toate sursele documentare, mai cu seamă că nu am

---

⁷ Diac. prof. dr. Petre I. David, *Timpul, ca o necesitate a înțelegerii misiunii creștine*, BOR nr. 7-12 (1994), pp. 289- 309; *Idem*, *Călăuza creștină pentru cunoașterea și apărarea dreptei credințe în fața prozelitismului sectant*, Arad, 1987, pp. 170-175; *Idem*, *Anticalendariștii sau stiliștii fii rătăciți ai Bisericii strămoșești*, „Îndrumătorul pastoral, misionar și patriotic”, Buzău, 1988; *Idem*, *Invazia sectelor*, Ed. Europolis, Constanța, 1999, vol. II, pp. 11-38.

avut la dispoziție documentele din Arhivele CNSAS. Ea își propune să încurajeze cercetarea acestui subiect controversat din istoria Bisericii Ortodoxe Române. În același timp, își dorește să fie un punct de plecare pentru un dialog sincer și concret cu frații noștri stiliști. Acest lucru se impune cu atât mai mult cu cât mișcarea stilistă, prin întreaga sa literatură apologetică, insistă asupra suferințelor îndurate de credincioșii stiliști, atât în perioada interbelică, cât și în timpul regimului comunist și proferează acuzații grave la adresa Bisericii Ortodoxe Române văzută ca un complice al autorităților statului în acest proces de „persecuție”.

Ne propunem, prin urmare, să aducem un echilibru de abordare necesar în relația dintre mișcarea stilistă în ansamblul ei și Biserica Ortodoxă. Nu avem intenția să trecem sub tăcere incidentele regretabile din perioada interbelică și faptul că acestea s-au soldat cu morți și răniți în rândul credincioșilor stiliști, ca și în rândul forțelor de ordine. Așa cum vom arăta pe parcursul acestui studiu, ele au avut loc între anii 1934-1936 și au fost rezultatul unor intervenții ferme ale autorităților în raport cu acțiuni care duceau la tulburarea liniștii publice și a ordinii de stat. Dar nu putem nici să exagerăm vorbind de „persecuția Bisericii stiliste timp de 60 de ani” sau de „80 de ani de luptă în numele credinței”⁸. Mișcarea stilistă a avut o relație specială cu autoritățile comuniste în anii cei mai duri ai perioadei staliniste, lucru care i-a permis creșterea și dezvoltarea nestingherită, în timp

---

⁸ Constantin Bujor, *65 de ani de persecuție a Bisericii Ortodoxe Române de stil vechi (oct. 1924-dec 1989)*, Editura Schimbarea la Față, 1998; Florian Bichir, *Patimile Bisericii Ortodoxe de Stil Vechi*, „Evenimentul Zilei”, Dumnica, 04 Ianuarie 2004.

ce Biserica Ortodoxă Română, în aceeași perioadă, a dat numeroși martiri în închisorile comuniste.

Aș dori să mulțumesc personalului de la Arhivele Naționale, de la Secretariatul de Stat pentru Culte, în special domnului Secretar de Stat, conf. dr. Adrian Lemeni, pentru amabilitatea cu care mi-au pus la dispoziție documentația necesară, precum și studenților mei din anul IV Pastorală, care m-au ajutat în munca migăloasă de fotografiere a documentelor utilizate în lucrarea de față. Nu în ultimul rând, un gând de pioasă aducere aminte se îndreaptă către domnul Gheorghe Vasilescu, coordonatorul Arhivelor Sfântului Sinod.

I.

CALENDARUL ÎNDREPTAT ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ. PREMISE ȘI EVOLUȚII

1. Calendarul iulian și cel gregorian

Calendarul este un sistem de măsurare a timpului care indică durata și subdiviziunile acestuia. Termenul vine de la cuvântul latin *kalendae* care, la rândul lui, provine de la verbul grec *καλῶ* (a chema, a convoca). Prin *kalendae*, romanii înțelegeau prima zi a fiecărei luni când cetățenii romani erau convocați în adunarea publică din Forum pentru a li se aduce la cunoștință anumite probleme de interes general. Primele calendare au luat naștere din nevoia pe care au simțit-o oamenii de a-și fixa în timp sărbătorile religioase și de a introduce o regularitate periodică în ocupațiile cotidiene. Greutatea de care se izbește orice sistem de măsurare a timpului este să găsească o modalitate sau o formulă după care anul civil calendaristic să fie adus în armonie cât mai perfectă cu anul tropic sau ceresc (astronomic)⁹.

În anul 45 î.Hr., împăratul Iulius Caesar (100-44 î.Hr) a impus în întreg Imperiul Roman un sistem calendaristic

---

⁹ Pr. prof. dr. Ene Braniște, *Problema unificării calendarului liturgic în Bisericile Ortodoxe*, „Ortodoxia”, nr. 2, (1955), p. 182.

unic numit, după numele lui, „calendarul iulian”. Acest calendar, întocmit de astronomul egiptean Sosigene era un calendar solar științific, așa cum era și cel egiptean, bazat pe mișcarea aparentă a soarelui și pe datele astronomice cunoscute la acea vreme în Alexandria. Anul calendaristic a fost socotit de 365 zile și 6 ore. Cele 6 ore formau o zi în al patrulea an care era de 366 de zile și era numit bisect (lat. *bissextilis*). În acest calendar, echinocțiul de primăvară cădea la 24 martie.

Calendarul întocmit atunci a fost moștenit și acceptat ca atare de creștini. Aceștia au introdus în el sărbătorile specifice creștine și sistemul de împărțire a lunilor pe săptămâni moștenit de la evrei (grupe de câte 7 zile, în loc de 8 zile-octada ca la romani). Denumirile lunilor anului și a zilelor săptămânii în limba română provin din limba latină, cu excepția sâmbetei al cărei nume este de proveniență iudaică, dar venită tot prin filieră latină (*sabbatum*).

Calendarul întocmit de Sosigene rămânea în urmă cu 11 minute și 14 secunde față de anul tropic¹⁰. Imperfecțiunea calendarului iulian putea rămâne neînsemnată pentru o viață de om, dar la 128 de ani ea se ridica la o zi. De exemplu, echinocțiul de primăvară care în vremea lui Sosigene cădea la 24 martie, peste 384 de ani, adică pe vremea Sinodului I Ecumenic cădea la 21 martie. Această diferență, mărindu-se cu timpul, a devenit o problemă datorită sărbătorii

---

¹⁰ *Idem, Liturgica generală*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993, p. 124; Arhidiacon Prof. dr. Ioan Floca, *Calendarul bisericesc*, „Mitropolia Ardealului” nr. 7-8 (1959), pp. 562-567; Prof. dr. Vasile Gheorghiu, *Calendarul*, „Mitropolia Banatului” nr. 7-9, (1957), pp. 17-30.

Paștilor¹¹. În secolul al XVI-lea, diferența aceasta a ajuns să fie de 10 zile, astfel încât echinocțiul de primăvară cădea la 11 martie și astfel nu mai corespundea cu realitatea astronomică.

În anul 1582, Papa Grigorie al XIII-lea (1572-1585), în urma studiilor și propunerilor unor celebri astronomi ai timpului, a inițiat reforma calendarului care-i poartă numele. Aceasta a constat în suprimarea celor 10 zile cu care rămăsese în urmă calendarul iulian, astfel încât echinocțiul de primăvară a fost adus la data de 21 martie, ca în vremea Sinodului I de la Niceea. Pentru a apropia și mai mult anul calendaristic de anul tropic s-a hotărât să se scadă trei zile la fiecare interval de 400 de ani, suprimându-se trei ani seculari consecutivi. Astfel, anii seculari 1700, 1800, 1900, care în calendarul iulian erau bisecți, au devenit comuni, iar anii 1600, 2000 au rămas bisecți. În acest fel, diferența dintre anul tropic și anul calendaristic era doar de 26 de secunde, ceea ce însemna o zi odată la 3300 de ani. Acest sistem a fost adoptat de statele catolice și, mai târziu, de cele devenite protestante.

2. Problema calendarului în Biserica Ortodoxă Română

După reforma gregoriană, Răsăritul Ortodox a rămas mai departe cu calendarul iulian. Papa a invitat și Bisericele Ortodoxe să accepte reforma calendaristică, printr-o

---

¹¹ Pr. prof. dr. Ene Braniște, *Problema unificării calendarului liturgic în Bisericele Ortodoxe*, p.190.